

Rewarding Learning

General Certificate of Secondary Education
2014

Uimhir

--	--	--	--	--

Uimhir Iarrthóra

--	--	--	--

Foghlaim don tSaol agus don Obair: Líneach

Aonad 3

[GLW31]

GLW31

DÉ HAOINE 9 BEALTAINE, MAIDIN

AM

1 uair agus 30 nóiméad.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.

Scríobh do fhreagraí sna spásanna chuige sin sa scrúdpháipéar seo.

Comhlánaigh le peann gorm nó le peann dubh. **Ná scríobh le peann luaidhe ná le peann glóthaí.**

Tá an t-iatán (ina bhfuil **Foinsí A, B agus C**) le húsáid le Ceisteanna **4, 5, 6, 7, 8** agus **9**.

Freagair **gach** ceann de na ceisteanna i **Roinn A** agus i **Roinn B**.

Freagair **dhá** cheist i **Roinn C**.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 80 an marc iomlán don pháipéar seo.

Measúnófar caighdeán na cumarsáide scríofa i gCeisteanna **4–9**.

Léiríonn figiúirí idir lúibíní ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.

8491.09

Roinn A

Freagair **gach** ceist sa roinn seo.

Scrúdaitheoir
Amháin

Marcanna Athmharc

Saoránacht Áitiúil agus Dhomhanda

Baineann an cheist seo le hEagraíochtaí Neamhrialtasacha (ENRanna) (NGOs).

1 (a) Ainmnigh **dhá** fhoinse ina dtiocfadh le duine óg faisnéis a fháil faoi Eagraíochtaí Neamhrialtasacha (ENRanna) (NGOs).

1. _____ [1]

2. _____ [1]

(b) Sainaithin **agus** mínigh **dhá** shaincheist a mbíonn Eagraíochtaí Neamhrialtasacha (ENRanna) (NGOs) ag déileáil leo.

1. _____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____ [2]

(c) Sainaitin agus mínigh dhá dhóigh a dtig le hEagraíochtaí Neamhrialtasacha (ENRanna) (NGOs) tionchar a imirt ar chinntí rialtais.

1. _____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 1	

[Tiontaigh an leathanach

Forbairt Phearsanta

Baineann an cheist seo le ról agus freagrachtaí na tuismitheoireachta a thuiscint.

2 (a) Scríobh **dhá** riosca sláinte fhisiceacha de thoircheas sna déaga.

1. _____ [1]

2. _____ [1]

(b) Sainaithin **agus** mínigh **dhá** dhóigh a mbeadh saol sóisialta laghdaithe ag máthair sna déaga.

1. _____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(c) Sainiathin **agus** mínigh **dhá** shaincheist mhothúchánacha do lánúin óg mar gheall ar bhreith babaí.

1. _____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 2	

[Tiontaigh an leathanach

Infhostaitheacht

Baineann an cheist seo le cearta agus le freagrachtaí atá ag fostóirí agus ag fostaithe.

3 (a) Ainmnigh **dhá** phíosa faisnéise atá le fáil i gConradh Fostaíochta.

1. _____ [1]

2. _____ [1]

(b) Sainaithin **agus** mínigh **dhá** limistéar ina bhfuil dualgas cúraim ar fhostóir i leith fostaí.

1. _____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____ [2]

(c) Sainiathin agus mínigh dhá fháth ar cheart do ghnólacht a bheith ar an eolas maidir le saincheisteanna timpeallachta.

1. _____
 _____
 _____
 _____ [2]

2. _____
 _____
 _____
 _____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 3	

[Tiontaigh an leathanach

Roinn B

Freagair **gach** ceist sa roinn seo.

Scrúdaitheoir
Amháin

Marcanna Athmharc

Saoránacht Áitiúil agus Dhomhanda

4 Léigh **Foinse A** agus bain úsáid aisti le cuidiú leat an cheist seo a fhreagairt.

(a) Mínigh cad é mar is féidir **dhá** cheart dhaonna a shárú.

1. _____
_____
_____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____
_____
_____ [2]

Forbairt Phearsanta

5 Léigh **Foinse B** agus bain úsáid aisti le cuidiú leat an cheist seo a fhreagairt.

(a) Mínigh **dhá** dhóigh ar féidir le scoil tionchar dearfach a imirt ar iompar duine óg.

1. _____
_____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____
_____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Mínigh na fadhbanna a bhaineann le hólachán faoi aois do phobal áitiúil.

Handwriting practice area consisting of 15 horizontal lines for the student's response.

[6]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 5	

Infhostaitheacht

6 Léigh **Foinse C** agus bain úsáid aisti le cuidiú leat an cheist seo a fhreagairt.

(a) Míniú **dhá** fháth a gcuirtear agallamh ar iarratasóirí ar phost.

1. _____
_____
_____
_____
_____
_____ [2]

2. _____
_____
_____
_____
_____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Mínigh cad chuige a bhfuil sé tábhachtach go mbaineann fostaí sprioc-amanna amach san ionad oibre?

---

[6]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 6	

[Tiontaigh an leathanach

Roinn C

Freagair **dhá** cheist sa roinn seo.

Saoránacht Áitiúil agus Dhomhanda

- 7 Agus tagairt á déanamh agat do **Foinse A agus** don eolas agat féin, déan ról Rialtas Thuaisceart Éireann maidir le cearta daonna a chosaint a mheasúnú.

---

[10]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 7	

Leathanach breise má tá sé de dhíth

Scrúdaitheoir
Amháin

Marcanna Athmharc

[Tiontaigh an leathanach

Leathanach breise má tá sé de dhíth

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Infhostaitheacht

9 Agus tagairt á déanamh agat do **Foinse C agus** don eolas agat féin, déan féinfhostaíocht mar rogha ghairme a mheasúnú.

---

[10]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Iomlán Cheist 9	

Leathanach breise má tá sé de dhíth

**Scrúdaitheoir
Amháin**

Marcanna Athmharc

8491.09

SEO DEIREADH AN SCRÚDPHÁIPÉIR

NÁ SCRÍOBH AR AN LEATHANACH SEO

Don Scrúdaitheoir amháin	
Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Marc Iomlán	
--------------------	--

Uimhir Scrúdaitheora

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.

I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.

Rewarding Learning

**General Certificate of Secondary Education
2014**

Foghlaim don tSaol agus don Obair: Líneach

Aonad 3

[GLW31]

DÉ HAOINE 9 BEALTAINE, MAIDIN

FOINSÍ A, B agus C

Iatán: Saoránacht Áitiúil agus Dhomhanda

Le húsáid le Ceisteanna 4 agus 7.

FOINSE A

Ba chóir go mbeadh cearta daonna ag gach duine. Ar na cearta sin tá an ceart chun na beatha agus an ceart chun na príobháideachta. Déantar na cearta seo a shárú i roinnt tíortha. Mar shampla, d'fhéadfadh an stát daoine a chéasadh nó a mharú. D'fhéadfadh na póilíní litreacha a idircheapadh nó a bheith ag cúlústeacht le comhráite príobháideacha le géarchoimhhead a choinneáil ar ghníomhaíochtaí daoine.

Is ról amháin de chuid an rialtais i dTuaisceart Éireann é cearta daonna a chosaint. Féadann sé é seo a dhéanamh trí dhlíthe a rith agus trí chinnte a dhéanamh de go bhfuil polasaithe ag údaráis agus ag forais phoiblí a chuireann siad i bhfeidhm le cearta daonna a chothú.

Tá cearta ag daoine óga fosta. Deir daoine in amanna go dtéann freagrachtaí le cearta agus go mbíonn an tsochaí ag dréim le freagracht shóisialta a bheith ag daoine óga. Féadann daoine óga machnamh a dhéanamh ar an dóigh a dtéann an t-iompar acu i bhfeidhm ar dhaoine eile, agus cuidiú a thabhairt do dhaoine eile agus don phobal acu, le freagracht shóisialta a léiriú.

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir

Íatán: Forbairt Phearsanta

Le húsáid le Ceisteanna 5 agus 8.

FOINSE B

Iompar a Bhaineann le Dul i Riosca a Bhainistiú

Thig le múinteoirí, trí churaclam na scoile, m.sh. Eacnamaíocht Bhaile agus Foghlaim don tSaol agus don Obair, cuidiú le daoine óga foghlaim a dhéanamh faoi na contúirtí a bhaineann le toitíní a chaitheamh, alcól a ól agus drugaí mídhleathacha a chaitheamh, srl.

Thig le haoichainteoirí ar cuairt an teachtaireacht a chur in iúl do dhaoine óga faoi na rioscaí a dtabharfadh siad aghaidh orthu, agus dúshlán cuid mhór de na smaointe a bheadh acu ar iompar frithshóisialta agus gnéasach a thabhairt.

Is féidir go mbeidh baint ag daoine óga agus ag a bpiaraí le hiompar diúltach a bhainfidh le dul i riosca agus caithfidh siad a bheith eolach ar iarmhairtí a gcuid gníomhaíochtaí. Mar shampla, féadann grúpa déagóirí faoi aois atá ag ól alcóil agus a bhfuil drochiompar ag baint leo tionchar a imirt ar an phobal a bhfuil siad ina gcónaí ann, na daoine aosta, na comharsana agus na tuismitheoirí le páistí óga go háirithe.

Is cosúla go mbeidh mothú gnóthachtála ag an duine óg agus ag a chuid piaraí de bharr dul i riosca dearfach a dhéanamh amhail tabhairt faoi dhúshlán nua nó airgead a chruinniú do charthanas.

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir

Iatán: Infhostaitheacht

Le húsáid le Ceisteanna 6 agus 9.

FOINSE C

An tIonad Oibre

De ghnáth, cuirtear agallamh ar iarratasóirí atá ag cur isteach ar phoist ionas gur féidir leis an fhostóir bualadh leis an iarratasóir leis an fhaisnéis atá ar a fhoirm iarratais a fhíorú.

Má éiríonn leis an iarratasóir, tá sé tábhachtach go bhfuil sé feasach ar na freagrachtaí éagsúla atá orthu don fhostóir. Ceann de na freagrachtaí seo ná a chinntiú go mbaintear sprioc-amanna amach san ionad oibre. Má dhéantar sin, beidh orduithe á dtáirgeadh in am agus bainfidh an fostaí leibhéal ard sásaimh amach.

B'fhéidir go ndéanfadh an fostaí cinneadh gur mhaith leis a bheith ag obair dó féin agus a ionad fostaíochta a fhágáil. Ansin, beidh sé ina shaoiste air féin agus déanfaidh sé na cinntí uilig dó féin. Bíodh sin mar atá, féadann uaireanta fada oibre a bheith i gceist leis an fhéinfhostaíocht agus is beag am a bhíonn ann d'ócáidí teaghlaigh agus d'ócáidí sóisialta.

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir